

9 m. po Kr. germanų gentys Teutoburgo miške įviliojo į pasalą ir nugalėjo tris romėnų legionus.

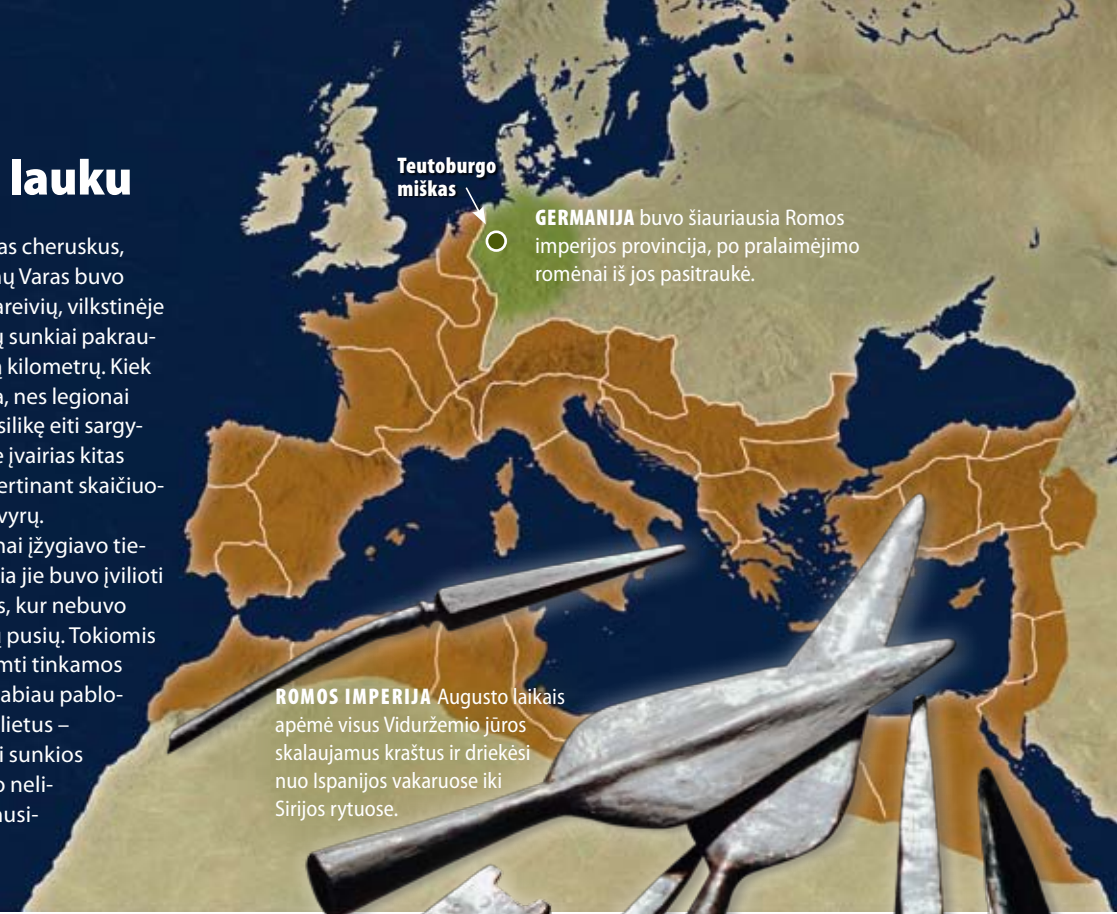

Miškas tapo kruvinu mūšio lauku

Metų pabaigoje, pasisvečiavęs pas cheruskus, lydimas trijų kariuomenės legionų Varas buvo begrįžtas į žiemos stovyklą. Be kareivių, vilkstinėje buvo ir daugybė mulų traukiamų sunkiai pakrautų vežimų. Kolona driekėsi keletą kilometrų. Kiek tiksliai žmonių keliavo, nežinoma, nes legionai buvo nepilni. Keli būriai buvo pasilikę eiti sargybos žiemos stovyklose, kiti vykdė įvairias kitas užduotis. Tačiau net ir atsargiai vertinant skaičiuojama apie penkiolika tūkstančių vyrų.

Nieko nenučiuokiantys romėnai įžygiavo tiesiai į Arminijaus pasalą. Pirmiausia jie buvo įvilioti į tankų mišką ir pelkėtas vietas, kur nebuvo jokių kelių, o po to užpulti iš visų pusių. Tokiomis sąlygomis romėnai negalėjo užimti tinkamos kovinės padėties, o reikalus dar labiau pablogino siautėjusi audra ir pliaupės lietus – kareiviai slidinėjo purve slegiami sunkios amunicijos. Po kelių dienų mūšio neliko jokios vilties laimėti, ir Varas nusižudė.

CLAUS LUNAU

Teutoburgo miškas

GERMANIJA buvo šiaurisiausia Romos imperijos provincija, po pralaimėjimo romėnai iš jos pasitraukė.

ROMOS IMPERIJA Augusto laikais apėmė visus Viduržemio jūros skalaujamus kraštus ir driekėsi nuo Ispanijos vakaruose iki Sirijos rytuose.

Varas išteisinamas praėjus dviem tūkstančiams metų po Teutoburgo miško mūšio

Romėnų karvedys tapo germanų intrigų auka

9 m. po Kr. romėnai patyrė gėdingą pralaimėjimą. Germanijoje stūksančiame Teutoburgo miške vietiniai kovotojai iš pasalų užpuolė ir be gailės sutriuškino tris romėnų legionus. Kaltė už pralaimėjimą buvo suversta Romos vietininkui Varui. Naujais tyrinėjimais atskleidė, kad jis tapo germanų genčių vadų kovos dėl valdžios auka, o archeologijos iškasenos patvirtina, kad prieš mūšį Varas sėkmingai puoselėjo taikius romėnų ir germanų santykius.

Š lapį ir audringą rudens dieną tolumoje šiaurėje stūksančios gūžios girios glūdumoje Publijus Kvintilijus Varas 9-tais metais po Kristaus drauge su beveik visa Germanijoje buvusią romėnų kariuomenę pateko į pasalą. Gentes vado Arminijaus vadovaujami germanai romėnus išžudė be jokio gailėsčio.

Imperatorius Augustas buvo paskyręs Varą Germanijos vietininku plėsdamas ir taip jau didžiulę Romos imperiją. Pralaimėję mūšį romėnai pasitraukė iš visų pastatytų ir nebaigtų statyti tvirtovių Germanijoje. Pralaimėjimas taip pat kuriam laikui pristabdė šiaurinių imperijos ribų plėtimą. Kaltė už šitokį nuosmukį buvo netrukus suversta vyriausiajam romėnų karvedžiui Varui ir temdė jo atminimą du tūkstančius metų. Tik ar jis iš tiesų kaltas dėl pražūtingo pralaimėjimo, ar tiesiog tapo atpirkimo ožiu?

Kadangi nauji archeologų radiniai kuria kitokį romėnų veiksmų Europoje pirmaisiais mūsų eros metais paveikslą, iš naujo peržvelgiamos ir senos teorijos. Po 2000 metų susidarė visiškai kitoks mūšio vaizdas.

Apie šį laikotarpį žinome iš rašytinių romėnų bei graikų šaltinių ir pastarojo šimtmečio archeologijos radinių. Dau-

Kasinėjant šešių kilometrų ilgio mūšio lauką buvo rasta daugybė romėnų ginkluotės dalių, kaip antai iečių ir strėlių smaigalių.

T. ERNSTING/BILDERBERG/INA

giausia apie Varą ir pasalą Teutoburgo miške rašė trys antikos istorikai – Tacitas, Velėjus Paterkulas ir Kasijus Dio. Apie tai, kas dėjosi Germanijoje po katastrofiško pralaimėjimo, daugiausia skaitome Tacito, kuris akivaizdžiai neslepia savo nuomonės, raštuose. Varą jis apibūdina kaip nekompetentingą vyriausiąjį karvedį, o Romos legionų sunaikinimą vadina prasto valdymo padarinium.

Romėnų miestas byloja apie taiką

Ypač paniekinamai apie Varą atsiliepia Velėjus Paterkulas. Anot jo, apie ankstesnį Varo postą Sirijoje pasakojama taip: jis atvyko vargšas į turtingą provinciją, o išvyko turtingas iš nuskurdintos šalies. Paterkulas buvo romėnų kariuomenės prefektas, todėl, kaip patyręs ka-

rys, jis sarkastiškai pažymi, kad Varas siekė valdyti Germaniją pasitelkdamas romėnų teisę ir administracinę sistemą, tarsi būtų buvęs atsakingas už taiką provinciją, užuot naudojęs jėgą, kaip pridera esant priešų apsupty. Paterkulas apibūdina Varą kaip godų ir silpnabūdį užnugario generolą.

Kasijus Dio rašo objektyviau. Jis pasakoja, kad kontroliuojamose teritorijose romėnų legionai įkurdavo žiemos stovyklas. Jie taip pat statė miestus ir taikiai sugyvendavę su vietiniais gyventojais germanais, kurie prisitaikydavę prie romėnų gyvenimo būdo.

Šiuos Varo laikų Germanijos aprašymus šiuolaikiniai mokslininkai vertindavo skeptiškai. Jie manė, kad romėnų įtaką Germanijos raidai istorikai tyčia pagražino, kad nebūtų taip gėda dėl ►

Archeologai Susanne Wilbers-Rost ir Ingo Juedesas atsargiai atkasa romėnų legionų palaikus.

T. ERNSTING/BILDERBERG/INA

Vyrai ir mulai gulė į vieną kapą

Tiksli Teutoburgo miško mūšio vieta ilgą laiką buvo nežinoma. 1885 metais vokiečių istorikas Theodoras Mommsenas teigė, kad ieškoti reikėtų prie Kalkriesės kalno, į šiaurę nuo Osnabriuko. Tik praėjus šimtui metų mėgėjas ieškotojas iš Anglijos su Mommseno knyga vienoje rankoje ir metalo detektoriumi kitoje rado sidabrinių Romos monetų ir romėniškų laidynių sviedinių, liudijusių apie karo veiksmus. Nuo to laiko imta nuodugniau tyrinėti vietovę.

Prie Kalkriesės archeologai atkasė tarp kalnagūbrio ir didelės pelkės besidriekiantį šešių kilometrų ilgio mūšio lauką. Netoli kalnagūbrio jie aptiko ilgą griovį, kuriame, galimas daiktas, prieš

užpuldami slėpėsi germanai. Mūšio lauke archeologai daugiausia rado įvairių romėnų ginkluotės liekanų, tačiau atkasė ir nemažai kaulų.

Nuodugniau ištyrus paaiškėjo, kad tai – sumaišyti vyrų ir mulų kaulai. Matyt, kaulai ilgai voliojosi ant žemės, ant daugelio jų buvo matyti laukinių žvėrių dantų žymių. Paaiškinimą, kas nutiko, rasime antikos istoriko Tacito raštuose. Jis pasakoja, kad po šešerių metų, 15-aisiais, į mūšio lauką atvyko romėnų karvedys Germanikas ir, išvydęs išbarstytus romėnų kareivių palaikus, įsakė juos palaidoti. Įsakymą vykdę kariai nesugebėjo atskirti žmonių kaulų nuo gyvulių kaulų ir viską suvertė į bendrus didelius kapus.

Romėnų karius lydėjo daugybė sunkiai apkrautų mulų.

T. ERNSTING/BILDERBERG/INA

Prabėgus 6 m. po mūšio griaučiai buvo suversti į bendrus kapus.

T. ERNSTING/BILDERBERG/INA

► žiaurios Romos politikos provincijoje.

Tačiau neseniai Heseno žemėje Lahnau-Waldgirmes vietovėje archeologams atkasus prieš 9-uosius metus pastatyto romėnų miesto liekanas, mokslininkai pakeitė savo skeptišką požiūrį į romėnų pažangą Germanijoje. Iš pradžių archeologai atrado įprastą karo stovyklą ir virtinimų – dvigubą apsauginį griovį ir

stovyklą juosusią medinę sieną.

Tačiau pradėję kasinėti teritoriją šiaurės sienos buvo gerokai nustebinti: jie aptiko Augusto laikų karo stovykloms visiškai nebūdingų statinių. Pastatų liekanos panėšėjo į romėnų miestą su vienodais daugiaaukščiais pastatais. Be to, archeologai rado ir vietinių germaniškų indų, ir dailių romėnų keramikos dirbinių. Daug romėniškų dirbinių buvo at-

keliaavę iš tolimų kraštų, pavyzdžiui, rasta aliejaus ir vyno amforų iš Ispanijos ir Italijos. Kasdieniai indai daugiausia buvo vietinės gamybos.

Kasinėtojai romėnų ir germanų keramikos šukių rado tose pačiose vietose, vadinasi, šiame mieste romėnai gyveno drauge su germanais. Be to, archeologai nerado beveik jokių ginklų. Jie neabejoja, kad tai – seniausias žinomas romėnų

Apirplėdami romėnų karius germanų kovotojai daug ką pražiūrėjo – mūšio lauke liko apstu brangenbių.

T. ERNSTING/BILDERBERG/INA

miestas Germanijoje.

Iš monetų su Varo antspaudu ir metinių medžių rėvių buvo nustatyta, kad miestas buvo apgyvendintas pirmą dešimtmetį po Kristaus gimimo. Kadangi nebuvo rasta vėlesnių laikų radinių, mokslininkai įsitikinę, kad romėnai paliko miestą netrukus po to, kai devintais metais išgirdo apie Varo mirtį.

Lahnau-Waldgirmes vietovėje rastos romėnų miesto liekanos prieštarauja istorikų kritikai, kad Varas esą turėjęs valdyti kardu, o ne pasitelkęs romėnų teisę kaip civilinis vadovas. Atrastą miestą galima laikyti įrodymu, kad Varas išties manė taikiai sugyvenęs su vietiniais.

Varo reputacija buvo suteršta

Pagrindiniai Teutoburgo miško dramų veikėjai buvo Varas ir Arminijus, tačiau interpretuojant istoriją svarbios įtakos turėjo Arminijaus dėdė, cheruskų genties vadas Segestis. Arminijui vadovaujant 9 metais cheruskai sukilo prieš romėnus, nors genties vadai nesutarė tarpusavyje.

Arminijų palaikė jo tėvas ir dėdė Ingjomeras, Arminijaus brolis Flavas išliko lojalus romėnams, o dėdei Segesčiui veikiau rūpėjo įveikti Arminijų negu palaikyti romėnus. Gintis buvo suskilusi į dvi tarpusavyje kariaujančias grupes. 15 metais, prabėgus šešeriems metams po Teutoburgo miško mūšio, Arminijaus būriai apsupo Segesčio karius. Norėdamas išsigelbėti, šis pagalbon pasisaukė romėnus. Kai romėnų generolas Germa-

nikas atskubėjo padėti, Segestis jam pasakojęs bergždžiai mėginęs perspėti Varą apie Arminijaus išdavystę.

Tai, kad Varas visiškai nepaisė Segesčio perspėjimų, buvo laikoma akivaizdžiu neišmanymo įrodymu. Tačiau nei antikos, nei šių laikų istorikai nesvarstė, kokie motyvai skatino Segestį taip kalbėti. Jie su Arminijumi buvo mirtini priešai, ir tik praėjus šešeriems metams po Varo mirties, kai iškilo grėsmė paties Segesčio gyvybei, jis prabilo apie savo draugystę su romėnais.

Ar pasakojimas, kad jis, romėnų draugas Segestis, ne kartą perspėjo Varą, bet šis perspėjimų nepaisė, yra teisingas, paliudyti galėjo tik jis pats. Jo paaiškinimas atitiko oficialią romėnų poziciją, kad dėl pralaimėjimo yra kaltas Varas, be to, Segestis, kaip germanų genties vadas, galėjo būti naudingas romėnams.

Varas mirė 9 metais, prabuvęs Romos vietininku Germanijoje dvejus metus. Atsižvelgiant į naujus archeologijos radinius ir kritiškai įvertinus šaltinių objektyvumą galima teigti, kad Varas buvo gabus ir patyręs karo vadas bei administratorius, aktyviai skleidęs romėnišką gyvenimo būdą, tiksliai kaip jam buvo pavedęs imperatorius Augustas. Jo dienos baigėsi anksčiau laiko ne todėl, kad jam trūko išmonės, o todėl, kad jį išdavė Arminijus – žmogus, kurį laikė artimu draugu ir ištikimu Romos sąjungininku.

www.iliustruotasismokslas.lt

Arminijų ištiko Varo likimas

Šešerius metus po pralaimėjimo romėnai bandė atkurti tvarką Germanijoje ir sučiupti sukilimo vadą Arminijų. Tačiau 16 m. po Kr. imperatorius Tiberijus, prieš dvejus metus tapęs Augusto įpėdiniu, įsakė karo vadui Germanikui grįžti į Romą, ir šitaip buvo baigta romėnų era Germanijoje.

Sučiupti Arminijaus, kovojusio su kitomis germanų gentimis, romėnams taip ir nepavyko. Vėliau Arminijus bandė pasiskelbti karaliumi, tačiau jo bendražygiai sukilo prieš jį patį. Lygiai kaip Varą jį išdavė ir nužudė žmonės, kuriuos jis laikė draugais.

Renesanso laikais naujai atradus klasikinius veikalus, Arminijus antrą kartą iškilo į šlovės viršūnę. Jis tapo kovotojo už laisvę, sugebėjusio nusimesti engėjų jungą, simboliu, 1830 metais vokiečiai net ėmėsi statyti grandiozinę statulą, vadinamąją Arminijaus paminklą („Hermannsdenkmal“). Statyta kaip laisvės simbolis statula tapo ir vokiečių tautos susivienijimo paminklu. Tuo pačiu laikotarpiu buvo nutapyta nemažai romantizmo stiliaus Arminijaus paveikslų.

Tipiškas romantinis 1839 metų Arminijaus, Vokietijos kovotojo už laisvę, paveikslas.

ANGELINIX